

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Перехід національної економіки до ринкових відносин вимагає значних інвестицій. Це пов'язано з необхідністю перепрофілювання більшості підприємств, акціонуванням, приватизацією чи іншими процесами ринкової трансформації. Економічна ефективність діяльності підприємств, фірм, компаній, забезпечення високих темпів їх розвитку, підвищення конкурентноздатності як на внутрішньому так і на міжнародному ринках значною мірою визначається рівнем і діапазоном їх інвестиційної діяльності.

Тому, метою дослідження є уточнення науково методичних рекомендацій щодо поняття і сутності інвестиційної діяльності.

Різні аспекти інвестиційної діяльності досліджувалися в працях таких вітчизняних вчених, як І.О.Бланк, Я.Д.Крупка, Б.М.Литвин, А.А.Пересада та інших. Ці ж питання розглядають і зарубіжні вчені, зокрема: В.В.Бочаров, В.Н.Жимиров, В.В.Ковальов та інші.

Неоднозначно у світовій і вітчизняній практиці трактується поняття інвестиційної діяльності. Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" під такою діяльністю розуміється сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Таке формулювання характеризує найбільш загальні риси інвестиційної діяльності на державному, макроекономічному рівні.

Важливо визначити суть і сферу інвестиційної діяльності, що стосується окремих підприємств, фірм, компаній. Професор І.О.Бланк характеризує інвестиційну діяльність "...як процес обґрунтування і реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу, направлений на розширення економічного потенціалу підприємства"[1:10]. А.А. Пересада ототожнює дане поняття з терміном "інвестиційний процес", виділяючи такі його основні стадії як мотивацію та прогнозування інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності, планування, страхування інвестицій, державне регулювання і фінансування, проектування, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, передача об'єкта в експлуатацію [5:13].

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку №4 "Звіт про рух грошових коштів", інвестиційна діяльність визначається як придбання та реалізація необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. В свою чергу, даний стандарт визначає еквіваленти грошових коштів як короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів, і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості. Як бачимо, у визначеннях інвестиційної діяльності виникає суперечність. Перше визначення не включає короткострокові вкладення до інвестиційної діяльності. Водночас у другому визначенні дані вкладення віднесені до фінансових інвестицій. На наше переконання, строки, на якікладаються кошти інвестором, не повинні бути критерієм при розмежуванні сфери інвестиційної і операційної діяльності.

Відповідно до національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (ПСБО 3, 4) функціонування суб'єкта господарювання спрямоване на здійснення звичайної діяльності, тобто будь-яких видів основної діяльності та операцій, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення. Крім того на підприємстві можуть мати місце надзвичайні події, характерними ознаками яких є те, що вони не очікуються, є разовими і періодично не повторюються.

До складу звичайної входить операційна, фінансова та інвестиційна діяльність. Операційна – це основна виробничо-комерційна діяльність, що є головною метою створення підприємства. Фінансова діяльність включає операції, що призводять до змін обсягів і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Інвестиційна діяльність за визначенням П(С)БО № 4 "Звіт про рух грошових коштів" включає придбання, реалізацію необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів. До зазначених еквівалентів у стандарті віднесено короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і, які характеризуються незначним ризиком зміни вартості. Уже в даних визначеннях простежується невідповідність: еквіваленти грошових коштів названо фінансовими інвестиціями, водночас до інвестиційної діяльності їх не включено.

При визначенні сутності інвестиційної діяльності необхідно визначити її рамки, відмежувавши від операційної чи фінансової діяльності вже діючого підприємства. Цього вимагає насамперед, особлива система фінансування інвестиційної діяльності. По-перше, якщо витрати на здійснення виробничо-комерційної діяльності покриваються за рахунок валових доходів підприємства, тобто виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), інших операційних та позареалізаційних доходів, то джерелом для покриття інвестиційних затрат можуть служити інвестиційні ресурси. До них відносяться спеціально виділені бюджетні кошти, внески засновників, інвесторів, чистий прибуток

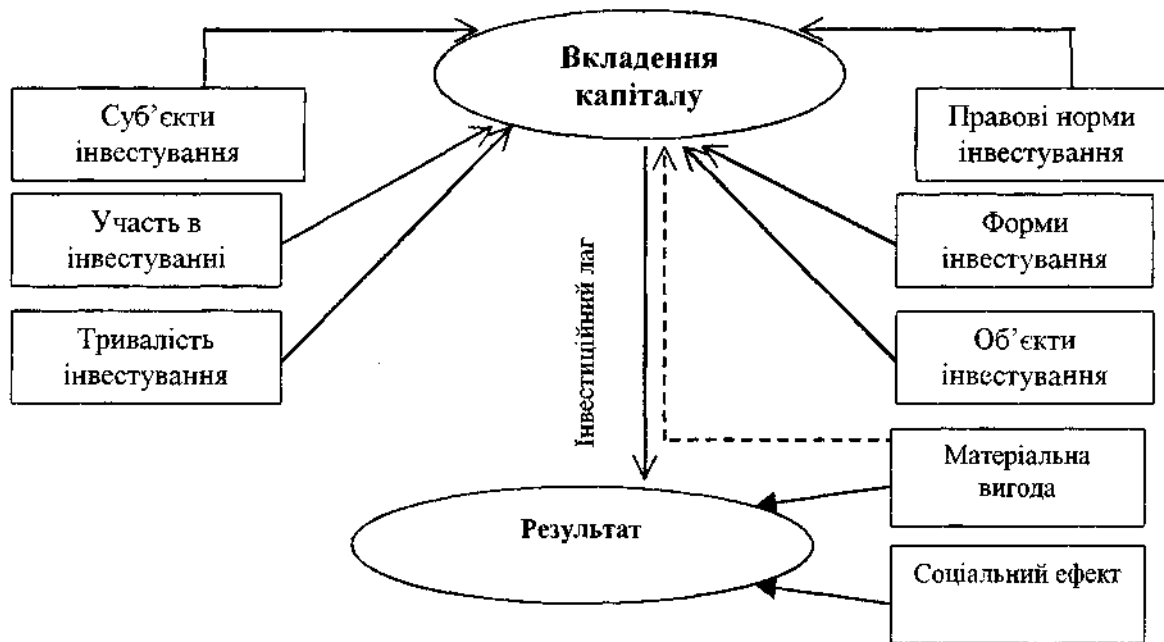

Рис.1. Структурно-логічна модель інвестування

підприємства, що реінвестується в діяльність, а також позичковий і залучений капітал, наданий позикодавцями на зворотній основі.

По-друге, валові доходи, за виключенням валових витрат від поточної діяльності, відповідно до законодавства більшості західних країн підлягають оподаткуванню. Водночас одержані інвестиційні ресурси не повинні оподатковуватися і в повній сумі направлятися на фінансування відповідних затрат.

В практиці не завжди дотримуються цього важливого принципу розмежування сфери інвестиційної та поточної діяльності. Не враховано цей принцип і в деяких положеннях діючого законодавства України. Незважаючи на те, що відповідно до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", п. 4.25, суми коштів або вартість майна, що надходять платнику податку у вигляді прямих інвестицій або реінвестицій, не є об'єктом оподаткування прибутку, деякі інвестиційні операції переплітаються з поточною господарською діяльністю і підпадають під оподаткування.

При встановленні меж інвестиційної сфери суб'єктів господарювання необхідно враховувати фази інвестиційної діяльності. У процесі реалізації кожного інвестиційного проекту можна виділити три фази: передінвестиційну, інвестиційну і фазу повернення капіталу.

На передінвестиційній фазі застосовується мотиваційний підхід до визначення напрямів інвестиційної діяльності, а також оптимізується структура інвестиційних ресурсів. Далі обґрунтовується доцільність і прогностична ефективність проекту, проводяться маркетингові дослідження, вивчаються можливі інвестиційні ризики.

Процес інвестування в структурі інвестиційної діяльності є однією із головних фаз. Це стосується насамперед сфери реального інвестування. Якщо в процес фінансового інвестування входить декілька процедур, які пов'язані з документальним оформленням і перерахуванням коштів, то здійснення капітальних вкладень охоплює: проектування, виділення земельної ділянки, визначення генерального і субпідрядників, фаза введення об'єкта в експлуатацію.

Так І.О.Бланк [1:67] до сфери реального інвестування включає також приватизацію підприємств. Однак, для об'єкта приватизації цей процес означає лише зміну власника, який не приводить до нарощування економічного потенціалу підприємств, чи його оновлення. Придбання корпоративних прав приватизованого підприємства є також інвестицією, як і придбання цінних паперів на інвестиційному ринку. Тому ми погоджуємося з точкою зору Я.Д.Крупки [3: 30], що більш правомірно процес приватизації відносити до процесу фінансового інвестування, ніж до ринку реальних інвестицій.

На рис.1 представлена структурно-логічна модель інвестування, яка, на нашу думку, враховує ринковий механізм, форми та інші параметри, що входять в поняття і сутність інвестиційної діяльності. В даній моделі показано взаємозв'язок між складовими, що визначають сутність інвестування, — вкладенням капіталу і одержанням результату.

Ці складові окреслюють рамки одного інвестиційного циклу і в часовому вимірі визначають інвестиційний лаг, тобто проміжок часу між вкладенням капіталу і одержанням вигод.

Модель визначає основні правові норми, що є характерними в практиці інвестування. Серед них можуть бути такі, як добровільність і вільний вибір об'єктів інвестування, право на одержання прибутку та інших вигод, ризик і невизначеність, самостійність рішення щодо припинення інвестування, державний захист інвестицій.

На етапі повернення капіталу повинен здійснюватися після-інвестиційний контроль. Недооцінка контролю за поверненням капіталу призводить до негативних наслідків інвестиційної діяльності в цілому. Порівняльна характеристика фактичної і проектної ефективності дозволяє виявити фактори, невраховані на передінвестиційній фазі, встановити неточності в розрахунках допущені на етапі складання інвестиційного бізнес-плану.

На основі викладеного можна зробити висновок, що "інвестиційна діяльність" – це послідовна, цілеспрямована діяльність, яка полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту.

Література

1.Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс.–К.: Ника Центр, 1999 р.– 528 с. 2.Бочаров В.В. Методы финансирования инвестиционной деятельности предприятия. –М.: Финансы и статистика, 1998.–214 с. 3.Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів.–Тернопіль: Економічна думка, 2000.–354 с. 4.Ковалев В.В. Управление финансами. Учебное пособие. –М.: ФБК-Пресс, 1998.–194 с. 5.Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. –К.: Лібра, 1998.–392 с. 6.Старик Д.Э. Как рассчитать эффективность инвестиций.–М.: Финстат-информ, 1996.– 92 с.

Анотація

Розглянуто актуальні питання оцінки інвестиційної діяльності в умовах ринкових відносин. Подано погляди відомих вчених щодо розкриття поняття і сутності інвестиційної діяльності.

Annotation

The actual questions of estimation of investment activity are considered in the conditions of market relations. The looks of the known scientists in relation to opening are given concepts and essences of investment activity.